

МИХАЙЛО РУДНИЦЬКИЙ В ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Софія Когут

*молодший науковий співробітник відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаника*

Представлено реценцію творчої спадщини Михайла Рудницького як одного з чільних літературних критиків міжвоєнного періоду в Галичині. Зокрема, висвітлено естетико-ідеологічну концепцію ліберальної критики, виразником якої був Рудницький, у контексті гуманітарної ситуації міжвоєнного Львова. Проаналізовано проблематику та стилістику літературно-критичної творчості Рудницького, її резонанс у галицькому середовищі.

Ключові слова: Михайло Рудницький, ліберальна літературна критика, міжвоєнний Львів.

The article presents the reception of literature inheritance of Mychajlo Rudnyckyj as one of the leading literary critics of the intermilitary period in Halychyna. Especially, the aesthetic and ideologic conception of the Liberal Criticism, the representative of that was Rudnyckyj, is reflected in context of the humanitarian situation of intrmilitary Lviv. The article analyses the problematics and the stylistics of his literary heritage and its resonance in a Halician cultural environment.

Keywords: Mychajlo Rudnyckyj, Liberal Literary Criticism, intermilitary Lviv.

Представлена реценция творческого наследия Михаила Рудницкого как одного из ведущих литературных критиков междувоенной Галичины. Отражена эстетико-идеологическая концепция либеральной критики, представителем которой был Рудницкий, в контексте гуманитарной ситуации Львова того времени. Проанализированы проблематика и стилестика литературно-критического творчества М. Рудницкого, его резонанс в галицкой культурной среде.

Ключевые слова: Михаил Рудницкий, либеральная литературная критика, междувоенный Львов.

Літературний портрет Михайла Рудницького (1889–1975) надзвичайно яскравий та багатогранний — літературознавець, літературний та театральний критик, перекладач, філософ, теоретик

і практик журналістики, громадський та культурний діяч, педагог, поет, есеїст, сатирик, фейлетоніст — усі ці аспекти літературної діяльності М. Рудницький поєднував у своєрідному, лише йому властивому стилі. Проте в історію української літератури він увійшов насамперед як літературний критик, ставши одним із провідних літературних діячів міжвоєнного періоду.

Характеризуючи літературно-критичний доробок вченого 20–30-х рр., Л. Сирота констатувала, що «М. Рудницький стає найяскравішим виразником своєї еkleктичної доби» [39, с. 49]. У цьому визначенні ключовими можна вважати два слова: «яскравість» та «еклектика», які найповніше виражають творчу манеру цього критика: яскравість, категоричність, парадоксальність — часто за рахунок вдумливості, послідовності, логічності. Така манера викликала образи, заперечення, критику — подекуди не менш різку і необ'єктивну, ніж у самого Рудницького — досить згадати репліки М. Гнатишака, Д. Донцова, О. Моха та ін., якими рясніли сторінки тогочасної періодики. Можливо, найточніше (в усякому разі, об'єктивно, адже завжди найоб'єктивнішим є погляд збоку) експресивний темперамент Рудницького охарактеризував його добрий польський товариш Тадеуш Голлендер у передмові до інтерв'ю з ним: «Михайло Рудницький має славу злосливого і дотепного публіциста серед своїх. Не треба йому також ставити важких питань. Сам komponує всю розмову, підкреслену у злосливих місцях злосливим блиском в очах; слова плінуть легко, думка здоганяє думку, жарт іде за жартом...» [46].

Зрештою, такий спосіб мав і свої позитивні сторони. Рудницький — це завжди рух, пошук нового, свіжого, неординарного. Це завжди бажання прогресу. І хоч іноді нове і прогресивне на практиці виявлялося добре забутим старим, та ще й чужим, а не питомо українським (найчастіший закид сучасників критиків), та, як би не було, Рудницький на диво чітко вловлював новітні віяння культури, дуже точно відчував свій час. Він не був глибоким аналітиком, дослідником чи теоретиком, «не вмів синтезувати», як писав про нього Ю. Липа в листі до Д. Донцова [29], (хоча така оцінка також не зовсім об'єктивна). М. Рудницький був за своєю природою чутливим резонатором. І працював не з логікою та науковими теоріями, а з резонансами

та враженнями — був своєрідним кривим (викривленим незмінною іронією) дзеркалом галицької культури, яке могло давати дуже цікаві й несподівані ефекти.

Згодом, у пізньому віці, всі ці враження та ефекти вилились у цікавий, дуже своєрідний жанр спогадів. І хоча багато критиків писали про неправдивість та необ'єктивність цих спогадів, проте Рудницький і не ставив перед собою завдання подавати об'єктивну хронологічну мемуаристику: йому йшлося про точну передачу його особистих вражень, і це завдання письменник виконав блискуче: у низці мемуарних книг постає галерея неординарних особистостей — літераторів, акторів, митців, живих у його пам'яті, зі своїми звичками, жартами, інтонаціями. Це яскраві фотоспалахи, а не синтезовані літературні портрети, і в цьому їх цінність.

Визначальною якістю праць М. Рудницького стала особлива, дуже своєрідна еkleктика — завжди яскрава, емоційна, чітка й конкретна, з характерним легким напіврозмовним тоном викладу, з влучними метафорами й дотепними афоризмами, побудована на парадоксах і суб'єктивних враженнях. Так, більшість наукових статей вченого мають яскраві ознаки есеїстичності, більшість есе можна класифікувати як статті історико-літературного та мистецько-критичного характеру. Його поезії, створені переважно у характерному для символізму жанрі поезій у прозі, теж мають чіткі ознаки есеїстичності, у рецензіях та критичних оглядах можна натрапити на нехарактерні для цього жанру історико-теоретичні екскурси. Проте найхарактернішим, найприроднішим жанром для критика була есеїстика — найсуб'єктивніший, найеклектичніший жанр у літературі, який давав цьому складному неспокійному характеру відповідний простір для самовираження, не обмежуючи його ні тематично, ні стилістично.

Аналізуючи наукову манеру та критичні засади Рудницького, М. Комариця звернула увагу на основну якість творчості Рудницького: літературну гру, парадоксальність тверджень, базовану на протиставленні (чи, скоріше, зіставленні) різновекторних ідей, що часами приводило до несподіваних висновків та чергових протиставлень і парадоксів, творячи своєрідне замкнуте коло: «...критик, сповідуючи принцип «вічного пошуку», що мав свій сенс, подібно як 40-річне блукання пустелею у пошуках Обітованої

Землі, майже кожен тезу своїх досліджень супроводжував анти-тезою, вводячи читача — чи дослідника — у дивний стан непорозуміння, інтриги» [20, с. 159].

Можна констатувати, що, зрештою, вся бурхлива діяльність Рудницького, вся його літературно-критична, естетико-теоретична, історико-літературна, журналістська творчість була побудована навколо інтриги та яскравого (часом аж занадто) блиску парадоксів, балансування між різновекторними ідеями, а то й без них — у вічному пошуку краси, ідеалом якої для цієї непере-сичної особистості стала культура Заходу.

Властиво, одним із провідних галицьких критиків міжвоєнного періоду Рудницький став через те, що зайняв особливу критико-естетичну нішу, якої, може, не завжди усвідомлено, потребувало галицьке інтелектуальне суспільство. Як писав Я. Поліщук, «...коли б не було, варто було б такого вигадати. Блискучий денді, тонкий знавець європейської високої культури і принциповий її послідовник на галицькому ґрунті, справжній богемник, він неодмінно звертав увагу на свою невідсвітуцьо-гошність у міжвоєнному Львові, де українство не могло вибор-сатися з тіні політичної й культурної дискримінації та поводи-лося відповідним чином, розділене насамперед внутрішніми чварами та конфліктами» [32]. Ліберально-естетична критика М. Рудницького розширювала інтелектуальні горизонти творчого й культурного дискурсу Галичини, застосовуючи для оцінювання цього дискурсу універсальні критерії, незважаючи на провінційні нюанси та особливості, більше того — принципово ігноруючи їх. Таке звільнення від ідеологічної заангажованості, попри свою контро-версійність, вносило в галицьку інтелектуальну атмосферу струмів свіжого повітря, відкривало несподівані ракурси і перспективи.

Комплексного дослідження наукової та творчої спадщини М. Руд-ницького (зокрема, його активної журналістської, громадської діяльності) досі немає. Як писав Микола Ільницький, — один з найпроникливіших дослідників літературно-критичної творчості Рудницького, — «його доробок у цій ділянці літературного життя [йдеється, зокрема, про статті та рецензії на поточний літературний процес. — С. К.] чи не найбільший за обсягом, і охопити бодай у загальних рисах просто-таки неможливо» [15, с. 74]. І справді:

сотні рецензій, статей, заміток М. Рудницького розкидані в усіх можливих тогочасних періодичних виданнях і збірниках — не лише українських, а й польських, французьких, чеських та ін., до того ж часто без зазначення авторства.

Творчість М. Рудницького досліджували головню в літературознавчому аспекті. Історико-літературна розвідка М. Ільницького «Від ідеї до форми (Михайло Рудницький)» [15] містить не лише найповнішу інформацію про життя і літературну спадщину М. Рудницького, а й докладний аналіз його естетичної позиції в літературно-критичному контексті, оцінку ролі критика в літературному процесі, зокрема міжвоєнного періоду. Важливими для вивчення літературно-критичної спадщини М. Рудницького є також праці С. Квіта [17], М. Ласло-Куцюк [26], М. Комариці [20-22], О. Багана [1], О. Омельчук [30-31], дисертаційні дослідження І. Капраль, Т. Гажі та ін. Перекладознавчий аспект літературної спадщини М. Рудницького докладно висвітлено в низці публікацій А. Василик-Фурман [4; 40-42], театрознавчу діяльність представлено у розвідках О. Боньковської [2; 3], Р. Зорівчак [12-14], Б. Козака [18; 19], М. Гарбузюк [5-8], які доклали чимало зусиль до повернення в культурний обіг перекладу М. Рудницьким «Гамлета» Шекспіра та висвітлення історії прапрем'єри цієї постановки у Львові. Зокрема, зусиллями кафедри театрознавства Львівського університету опубліковано переклад «Гамлета» Шекспіра, який здійснив М. Рудницький у 1942 р. Цей переклад тривалий час вважали втраченим, згодом рукопис було віднайдено в архіві В. Блавацького, який зберігається в Українському музеї (Нью-Йорк), та опубліковано окремим виданням [44].

Рецепція літературної діяльності М. Рудницького в культурному процесі міжвоєнного періоду представлена головню публікаціями критико-полемічного характеру. Значна їх частина написана в межах свого часу резонансної дискусії, яку спровокував М. Рудницький і сформулював під гаслом «Чи мусить письменник мати світогляд?». Сам критик у цій дискусії обстоював тезу, що письменнику не обов'язково мати світогляд, чи, іншими словами, бути речником певного ідейного переконання. Головне для письменника — естетичний критерій, який має бути також визначальним у літературно-критичній оцінці його творчості. Ця теза

була доволі неоднозначною та контрверсійною, оскільки торкалася самої суті ідеологічно-загостреного світогляду тогочасного галицького суспільства. Ця проблема була тоді настільки принциповою і настільки відповідала духові свого часу, що викликала полемічну хвилю. Більшість критиків вважала мало не громадським обов'язком сказати своє слово в цій дискусії. Висловилися з цього приводу М. Гнатишак як офіційний опонент Рудницького, О. Мох, Д. Донцов, П. Ісаїв, І. Копач та багато інших. Докладний огляд публікацій з цього питання подає розвідка М. Комариці «Довкола літературної дискусії 30-х рр.: «Чи повинен письменник мати світогляд?» (За матеріалами періодичних видань)» [21].

Вихід у 1932 р. резонансної праці М. Рудницького «Між ідеєю і формою» [36] викликав низку рецензій [11; 33; 47], у яких ця тема була продовжена та знайшла подальший розвиток. Зрештою, ця дискусія створила М. Рудницькому стійку опінію критика «безідейного», який не має ні переконань, ні визначеного світогляду, а, з іншого боку, сформувала в українському літературному середовищі цілий критико-літературний напрям, який сучасники визначили як ліберальний (під такою назвою він і увійшов в історію літератури) і в руслі якого розвивалася літературна діяльність С. Гординського, К. Чеховича та ін. Виразником ліберальних ідей став часопис «Назустріч».

В усякому разі, ідеї, які сповідували представники літературного лібералізму (чи, точніше, «безідейність», на якій вони наголошували), знаходили в галицькому культурному середовищі міжвоєнного періоду більше спротиву, ніж підтримки. У передчутті війни, у часи політичної нестабільності, в умовах бездержавності українські культурні діячі вбачали в принциповій відмові від будь-якої ідеології етичну небезпеку, проводячи аналогії між етичним та політичним нігілізмом соціалізму та ідейним нігілізмом редакції «Назустрічі». Хоча, мабуть, Рудницькому та іншим «лібералам» йшлося зовсім про інше: про пошук краси, своєрідного естетичного ідеалу, не затьмареного політикою. В одному з підрозділів монографічного дослідження «Українська «католицька критика»: феномен 20–30-х років ХХ ст.» [20] М. Комариця проаналізувала філософсько-естетичну базу українського критичного лібералізму крізь призму католицької критики, виводячи корені естетизму

критики М. Рудницького з модерністичних засад угруповання «Молода Муза», до кола якого він входив у молоді роки. Власливо, ці переконання, трохи модифіковані та приправлені «перцем цинізму» (як говорив П. Карманський, характеризуючи свого товариша по «Молодій Музі» [16]), М. Рудницький намагався сповідувати і в міжвоєнний період — але, як уже було сказано, у той складний час ідеал «чистої краси», далекої від будь-якої політики та ідеології, видавався сучасникам цинічним: той, хто свідомо не хоче бачити потворної та небезпечної дійсності, тим самим погоджується з нею. Так, зокрема, Мирослав Гоца у статті «Інтелігенція професійна і духовна (про «расу»)), аналізуючи публікації М. Рудницького в «Назустрічі» (1934), зокрема, статтю «Блудні сини та облудні», пише про «скептицизм» нашого майоричного інтелігента, що «інтересується» (і то рідко, а все поверхово) чужою культурою... се цинізм (в буденнім значінні), свідомий цинізм, що впливає свідомо з душі інтруза і ідеологічного банкрота» [10, с. 455-456]. Те саме, але трохи під іншим кутом Ю. Липа стверджує в есе «Центаври і каварня», пишучи про «каварняних письменників», ідеологи яких (М. Рудницький) проповідують етичну свободу «аж до меж бунту проти національних ідеалів, загальних релігійних вірувань і святощів» [27, с. 139].

Аналізуючи рецепцію творчості М. Рудницького міжвоєнного періоду, не можна оминати ще однієї наскрізної теми, яка є ключовою для характеристики літературної спадщини М. Рудницького, — його «західництва», як тоді казали, чи, іншими словами — естетичної орієнтації на Західну Європу. Беручи до уваги біографію цього критика (грунтовну гуманітарну освіту він отримав в університетах Франції та Великобританії, деякий час жив і працював у Парижі та Лондоні), це видається закономірним, адже саме на культурі Західної Європи викристалізувався його світогляд та естетичні смаки. Наклавшись на «молодомузівську» стилістику, критико-естетичні критерії Рудницького трансформувалися дуже специфічним та оригінальним чином. Естетичні канони Рудницького в галицькому середовищі сприймалися, по-перше, як «безідейне декадентство» модерністичного відтінку, а по-друге, беззастережна, безоглядна орієнтація на «Європу» робила Рудницького чужинцем для української публіки. Йому закидали, що

в тій же європейській культурі він бачив лише зовнішній блиск і шарм, не розуміючи й не аналізуючи контекстів, глибших течій та ідеологій, що «французьку душу годі насильно вбгати в наше тіло... все, що в цьому напрямку у нас робиться, має характер ефемерности, штучности й переминаючої моди...» [16, с. 78].

Цікаві з цього огляду філософські роздуми Мирослава Гоци, опубліковані на сторінках «Вістника» — постійного естетико-ідеологічного противника «Назустрічі». Так, у статті «Візуалізм або примітивізм світовідчування» філософ пише про М. Рудницького: «Йому все здається, що саме перенесення чужих форм, які заімпонували йому, на рідний ґрунт без найменшого вчуття в ідеї, що породили там отсі форми, зрівнає нас з тим «ширшим світом» [9, с. 813-814]. Автор вважає такий метод «Шапівалівсько-Ленінівським» способом «дорівнювання і перевищування», «примітивним візуалізмом».

Говорячи про рецепцію літературної спадщини М. Рудницького, варто відзначити, що бібліографія його творчості дуже неповна. Більшість бібліографічних матеріалів, які стосуються Рудницького, розпорошені в різних покажчиках вузькогалузевого характеру: белетристика, літературно-критична діяльність, перекладознавство, систематичні покажчики змісту окремих часописів. Зокрема, особливу роль для вивчення літературної спадщини М. Рудницького відіграє систематичний покажчик змісту журналу «Назустріч» [23], редактором та ідейним натхненником якого критик був упродовж усіх років існування часопису. Проте тривалий час не було повноцінної бібліографічної персоналії, яка би комплексно висвітлювала, хоч у найзагальніших рисах, різні аспекти діяльності вченого.

Одну з перших бібліографічних персоналій М. Рудницького уклав у 1960 р. М. П. Гуменюк для біобібліографічного словника «Письменники Радянського Львова» [37]. Персоналію підготовлено в порозумінні з М. Рудницьким, з використанням матеріалів, які автор подав укладачеві. У відділі рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаніка зберігся лист М. Рудницького до М. Гуменюка (від 11 січня 1960 р.), що стосується цієї бібліографії. Він цілком у стилі М. Рудницького — емоційний, дотепний. Зрештою, цікава сама ідея пошуку експресії у бібліографії — дуже характерна

для еkleктичного мислення М. Рудницького. Публікуємо текст листа повністю:

«Дорогий Товаришу!

Саме одержав Вашого листа у справі бібліографічно-автобіографічних даних. Зроблю це з присмирністю не тільки для того, щоб запевнити собі безсмертність на тому якорі, на якому завдяки винаходів Гутенберга, ми за старими звичками псуємо папір, але і з думкою про інших письменників. Адже неточностей і неповних інформацій завжди є більше, ніж їх мусять оминати найсумлінніші дослідники.

У вільній хвилині я і зайду до Вас, коли накреслю перший варіант відповідей і намічу деякі питання, які необхідно поправити, щоб наша бібліо біографія не хотіла суперничати з Гомеровою «Гліадою».

Найбільше мені подобається задум нової книжки, яка, при відповідному редагуванні і настирливості супроти авторів — може стати книжкою читабельною, а не посібником, наче Книга телефонічних абонентів, яку, я певний, ніхто не прочитав з початку до кінця.

З дружнім привітом М. Рудницький.» [28].

Повертаючись до самої бібліографії, можна стверджувати, що це перша персоналія М. Рудницького, яка охоплює різножанрові публікації (окремі видання, статті, рецензії, вірші, прозу, переклади з різних мов), а також містить блок літератури про письменника. Звичайно, ця бібліографія не претендує на повноту, що, зрештою, і не було завданням укладача, але є цінним джерелом для вивчення літературної діяльності М. Рудницького, оскільки репрезентує різні її аспекти. Важливо також, що, незважаючи на часи, коли укладався словник «Письменники радянського Львова», тут розміщено й публікації міжвоєнного періоду (зокрема, у часописах «Назустріч», «Світ», «Нова хата» тощо).

Ще однією ґрунтовнішою персоналією М. Рудницького є його літературний портрет у біобібліографічному словнику «Українські письменники» [38], який вийшов друком 1965 р. Тут також зафіксовано деякі публікації міжвоєнного періоду, навіть працю «Між ідеєю і формою» (1932), чого не міг собі дозволити М. Гуменюк. Щоправда, праця М. Рудницького «Від Мирного до Хвильового» залишилася незазваною з ідеологічних причин.

Із бібліографічних довідників, які не містять окремої персоналії Рудницького, але включають значну кількість його публікацій, треба назвати видання «Чужомовне письменство на сторінках західноукраїнської періодики, (1914–1939)» [43], яке підготували до друку члени Комісії всесвітньої літератури ім. М. Лукаша Наукового товариства імені Шевченка. У ньому зафіксовано значну кількість перекладів М. Рудницького з різних мов (французької, англійської, німецької, польської, китайської, російської, італійської та ін.), а також працю «Культурно-мистецькі процеси на сторінках української періодики Галичини першої половини ХХ століття : матеріали до бібліографії» [24], де вміщено публікації М. Рудницького на культурологічні та мистецькі теми. Не можна не назвати також ґрунтовне монографічне дослідження Наталії Кучми «Літературна критика в Західній Україні 20–30-х рр. ХХ ст.», у додатку до якого вміщено «Алфавітний покажчик основних літературно-критичних та історико-літературних виступів на сторінках львівської періодики 1922–1939 рр.» [25], у якому зафіксовано 124 позиції літературно-критичних публікацій та рецензій М. Рудницького. Цінним джерелом для вивчення польсько-українських літературних контактів М. Рудницького стала опублікована в електронному варіанті «Bibliografia czasopism okresu międzywojennego, zajmujących się literaturą i kulturą ukraińską», яку підготувала Майстерня української культури при Інституті славістики Польської академії наук у Варшаві [45]. Ця бібліографія фіксує чимало публікацій М. Рудницького на сторінках польських часописів міжвоєнного періоду («Sygnały», «Czas», «Bunt Młodych», «Wiadomości Literackie», «Nowe Czasy»).

Літературна спадщина Рудницького, з огляду на її масштаб і роль у культурному контексті, потребує докладнішого опрацювання. Основні літературно-критичні праці вченого та найвідомішу його белетристику було перевидано [34-36]. Але ще недостатнім залишається літературно-критичне й історико-літературне осмислення цієї спадщини, адже, як писав Я. Поліщук, доробок М. Рудницького «...значною мірою й сьогодні виглядає злободенним, бо апелює до проблем цивілізаційно-культурної орієнтації українства, його модерності й інтегрованості в європейський культурний процес. Ці аспекти ще довго будуть тестом на нашу національну зрілість та відповідальність у виборі власного шляху

розвитку держави Україна» [32]. Сподіваємося, що створення біо-бібліографічної персоналії вченого, робота над укладанням якої ведеться у Львівській національній науковій бібліотеці України імені В. Стефаника, забезпечить відповідну джерельну основу для повернення цієї неординарної постаті в сучасний культурний контекст.

1. *Баган О.* Корифей ліберальної літературної критики : [вступна стаття] / *Олег Баган* // *Рудницький М.* Від Мирного до Хвильового. Між ідеєю і формою. Що таке «Молода Муза?» / *Михайло Рудницький* ; Наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. — Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 2009. — С. 3-26. — (Серія «Cogito. Навчальна класика»).
2. *Боньковська О.* Львівський театр товариства «Українська бесіда», 1915–1924 : [монографія] / *Олена Боньковська* ; НТШ в Америці ; Ін-т народознавства ; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. — Львів : Літопис, 2003. — 342 с. + 112 с. іл.
3. *Боньковська О.* На маргінесі театральних ювілеїв (до історіографії проблеми) : [монографія] / *Олена Боньковська* ; НАНУ, Ін-т мистецтвознавства, етнології та фольклористики ім. М. Т. Рильського. — Львів : ТеРус, 2010. — 132 с.
4. *Василик-Фурман А. Р.* «Гамлет» В. Шекспіра в перекладі М. Рудницького в контексті перекладацької множинності / *Анастасія Василик-Фурман* // *Іноземна філологія : укр. наук. збірник / ЛНУ ім. І. Франка.* — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2010. — Вип. 122. — С. 194-200.
5. *Гарбузюк М.* Національна прапрем'єра «Гамлета» у Львові (1943). До проблеми історично-мистецьких контекстів вистави / *Майя Гарбузюк* // *Вісник Львівського університету. Сер.: Мистецтвознавство.* — Львів, 2001. — Вип. 1. — С. 71-78.
6. *Гарбузюк М.* Прапрем'єра «Гамлета» в українському театрознавстві другої половини ХХ століття / *Майя Гарбузюк* // *Записки Наукового товариства ім. Шевченка.* — Львів, 2003. — Т. ССXLV : Праці Театрознавчої комісії. — С. 325-338.
7. *Гарбузюк М. В.* Сценічні прочитання трагедії «Гамлет» В. Шекспіра у львівських театрах (1796–1997) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 17.00.02 / *Гарбузюк Майя Володимирівна* ; Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. — Київ, 2007. — 18 с.
8. *Гарбузюк М.* Театральна Шекспіріана Михайла Рудницького / *Майя Гарбузюк* // *Вісник Львівського університету. Сер.: Мистецтвознавство.* — Львів, 2009. — Вип. 9. — С. 3-15. — (Театрознавство).

9. *Гоца М.* Візуалізм або примітивізм світовідчуження / *Мирослав Гоца* // Вістник : місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. — 1935. — Т. IV, кн. 11, листоп. — С. 809-818.
10. *Гоца М.* Інтелігенція професійна і духовна (про «расу») / *Мирослав Гоца* // Вістник : місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. — 1935. — Т. II, кн. 5, трав. — С. 384-391 ; Т. II, кн. 6, черв. — С. 449-465.
11. *Зайкин В.* Проблеми української літературної критики й естетики в ліберальнім освітленні / *В. Зайкин* // Дзвони. — 1932. — Чис. 7-8. — С. 535-539 ; чис. 9. — С. 606-613 ; чис. 10. — С. 669-674.
12. *Зорівчак Р.* Українська гамлетіяна і Михайло Рудницький / *Роксолана Зорівчак* // Просценіум : театрознавчий журнал. — 2004. — Чис. 1-2 (8-9). — С. 124-130.
13. *Зорівчак Р.* Шекспірів «Гамлет» у перекладі Михайла Рудницького / *Роксолана Зорівчак* // Іноземна філологія : укр. наук. зб. / ЛНУ ім. І. Франка. — Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2005. — Вип. 115. — С. 154-164.
14. *Зорівчак Р. П.* Михайло Рудницький як перекладач Шекспірового «Гамлета» / *Роксолана П. Зорівчак* // Народна воля. — Скрантон, 2004. — 2 груд. (чис. 46). — С. 6; 9 груд. (чис. 47). — С. 6; 16 груд. (чис. 48). — С. 6; 23 груд. (чис. 49). — С. 6; 30 груд. (чис. 50). — С. 6.
15. *Гльницький М.* Від ідеї до форми (Михайло Рудницький) // *Гльницький М.* Критики і критерії : літературно-критична думка в Західній Україні 20–30-х рр. ХХ ст. : [монографія] / *Микола Гльницький*. — Львів : ВНТЛ, 1998. — С. 52-78.
16. *Карманський П.* Михайло Рудницький // *Карманський П.* Українська Богема (сторінки вчорашнього) : з нагоди тридцятьліття Молодої Музи / *Петро Карманський*. — Львів : Краса і сила, 1936. — С. 78-80.
17. *Квіт С.* Естетична доктрина Михайла Рудницького / *Сергій Квіт* // Визвольний шлях : Суспільно-Політичний, Науковий і Літературний місячник / ОУН. — 2000. — Кн. 2, лют. — С. 42-51 ; кн. 3, берез. — С. 89-94 ; кн. 4, квіт. — С. 75-82 ; кн. 5, трав. — С. 75-81 ; кн. 9, верес. — С. 70-79 ; кн. 10, жовт. — С. 66-75.
18. *Козак Б.* Палімпсест українського «Гамлета»: переклад і прапрем'єра 1943 року / *Богдан Козак* // Вісник Львівського університету. Сер.: Мистецтвознавство. — 2003. — Вип. 3. — С. 52-75 ; Скорочений передрук : Палімпсест українського «Гамлета»: переклад Михайла Рудницького і прапрем'єра у Львові 1943 р. : [післямова] / *Богдан Козак* // *Шекспір В.* Гамлет : трагічна історія Гамлета — принца Данського : трагедія на V дій / *Вільям Шекспір*; пер. з англ. *М. Рудницького*. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — С. 170-188.

19. *Козак Б.* «Рукописи не горять!» / *Богдан Козак* // Просценіум : театрознавчий журнал. — 2004. — № 1-2 (8-9). — С. 122-123.
20. *Комариця М.* «Аж до меж бунту...» : католицька й ліберальна критика // *Комариця М.* Українська «католицька критика» : феномен 20–30-х років ХХ ст. : [монографія] / *Мар'яна Комариця* ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. Від-ня «Наук.-дослідний центр періодики». — Львів, 2007. — С. 157-165.
21. *Комариця М. М.* Довкола літературної дискусії 30-х рр. : «Чи повинен письменник мати світогляд?» (За матеріалами періодичних видань) / *М. М. Комариця* // Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідомл. п'ятої Всеукр. наук.-практ. конф. 27–28 листоп. 1998 р. / ЛНБ ім. В. Стефаника, НДЦ періодики. — Львів, 1999. — С. 332-337.
22. *Комариця М.* Парадокси «європеїзації» Михайла Рудницького / *Мар'яна Комариця* // Україна : Культурна спадщина. Національна свідомість. Державність / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. — Львів, 2004. — Вип. 12 : Ювілейний збірник на пошану члена-кореспондента НАН України М. Ільницького. — С. 476-486.
23. *Костюк С.* «Назустріч», 1934–1938 : сист. покажч. змісту / уклад. *Степан Костюк* ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1999. — 280 с.
24. Культурно-мистецькі процеси на сторінках української періодики Галичини першої половини ХХ століття : матеріали до бібліографії / уклад. : *Г. Біловус, Н. Рибчинська, С. Чурук* ; ЛНУ ім. І. Франка, ф-т культури і мистецтв. — Львів, 2009. — 254 с.
25. *Кучма Н.* Алфавітний покажчик основних літературно-критичних та історико-літературних виступів на сторінках львівської періодики 1922–1939 рр. // *Кучма Н.* Літературна критика в Західній Україні 20–30-х рр. ХХ ст. : [монографія] / *Наталя Кучма*. — Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2004. — С. 118-136.
26. *Ласло-Куцюк М.* Літературознавчий експеримент Михайла Рудницького / *Магдаліна Ласло-Куцюк* // Українська філологія : школи, постаті, проблеми : зб. наук. праць Міжнар. конф., присвяч. 150-річчю від дня заснування української словесності у Львів. ун-ті (Львів, 23-25 жовт. 1998 р.) / ЛНУ ім. І. Франка. — Львів : Світ, 1999. — Ч. І. — С. 110-114.
27. *Ліна Ю.* Центаври і каварня : есе // Бій за українську літературу / *Юрій Ліна*. — [Варшава] : Народній стяг, 1935. — С. 135-143.
28. [Лист М. Рудницького до М. Гуменюка, 1960, Львів, 11 січня] // ЛННБ України ім. В. Стефаника. Від. рукописів. — Ф. 226 (Гум.), од. зб. 629. — П. 29.
29. [Лист Ю. Липи до Д. Донцова, 1935, Варшава, 17 лютого] / публ. *Г. Сварник* // Українські проблеми. — 1995. — Чис. 3-4. — С. 147-149.

30. *Омельчук О.* Західництво Михайла Рудницького в контексті його літературознавчих поглядів / *Олеся Омельчук* // Європейська меланхолія. Дискурс українського окциденталізму / Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. — Київ : Вид. дім «Стилос», 2008. — С. 137-151. — (Теоретичні Ревізії ; вип. I).
31. *Омельчук О.* Літературні ідеали українського вістниківства (1922–1939) : монографія / *Олеся Омельчук* ; НАН України, Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка. — Київ : Смолоскип, 2011. — 334 с. — (Серія «Українські студії»).
32. *Поліщук Я.* Таємниця галицького сфінкса : [рецензія] // Літакцент [Електронний ресурс]. — 2011, 19 січ. — Режим доступу : <http://litakcent.com/2011/01/19/tajemnycja-halyckoho-sfinks.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 19 січ. 2011 р. — Рец. на кн. : Від Мирного до Хвильового. Між ідеєю і формою. Що таке «Молода Муза?» / *Михайло Рудницький*. — Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 2009. — 502 с.
33. *Реш-Лозовський В.* З літературної критики Гуляй-Поля / *В. Реш-Лозовський* // Вістник : місячник літератури, мистецтва, науки й громадського життя. — 1934. — Т. IV, кн. 11, листоп. — С. 819-825.
34. *Рудницький М.* Від Мирного до Хвильового. Між ідеєю і формою. Що таке «Молода Муза?» / *Михайло Рудницький* ; вст. ст. *Олеся Багана* ; Наук.-ідеолог. центр ім. Д. Донцова. — Дрогобич : Вид. фірма «Відродження», 2009. — 502 с. — (Серія «Cogito. Навчальна класика»).
35. *Рудницький М.* Ворог целібату. Самовар / *Михайло Рудницький* ; вст. слово *І. Банаха*. — Львів : Тріада плюс, 2007. — 91 с. — (Старе місто / видавець серії *А. Ткач*).
36. *Рудницький М.* Між ідеєю і формою / *Михайло Рудницький*. — Львів : накладом Вид. Спілки «Діло», 1932. — 243 с.
37. *Рудницький Михайло Іванович* // Письменники радянського Львова : матеріали до біобібліографії / склав *М. П. Гуменюк* ; Львів. б-ка АН УРСР, від. бібліографії. — Львів : Книжково-журнальне вид-во, 1960. — Вип. 1. — С. 239-252 : портр.
38. *Рудницький Михайло Іванович* // Українські письменники : біобібліогр. словник. — Київ : Дніпро, 1965. — Т. 5 : Радянська література. Л–Я / уклад.: *О. І. Черкашин, Н. Ф. Колосова, Т. Г. Шерстюк*. — С. 402-404.
39. [*Сирота Л.*]. Михайло Рудницький і українські письменники-дебютанти / *Lilia Sirota* // *Slavia Orientalis* (Warszawa). — 2011. — Roczn. LX, Nr. 1. — S. 49-66.

40. *Фурман А. Р.* «Від Куліша до Винниченка» М. Зерова і «Від Мирного до Хвильового» М. Рудницького: спроба зіставного аналізу / *А. Р. Фурман* // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць / КНУ ім. Т. Шевченка. — Київ : ВПЦ «Київський університет», 2004. — Вип. 15. — С. 82-86.
41. *Фурман А. Р.* Перекладацький аспект діяльності Михайла Рудницького / *А. Р. Фурман* // *Stugia Germanica et Romanica*. Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання : наук. журнал / ДонНУ, факультет інозем. мов. — Донецьк, 2006. — С. 51-62.
42. *Фурман А. Р.* Перекладознавчі погляди Михайла Рудницького / *А. Р. Фурман* // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. праць / КНУ ім. Т. Шевченка. — Київ : ВПЦ «Київський університет», 2006. — Вип. 17 : До 90-річчя від дня народження проф. Ю. О. Жлуктенка. — С. 386-392.
43. Чужомовне письменство на сторінках західноукраїнської періодики, (1914–1939) : бібліогр. покажч. / уклад.: члени Комісії всевітн. л-ри ім. М. Лукаша НТШ, заг. ред.: *О. Лужук, Т. Лучука* ; наук. ред. *Р. Зорівчак* ; ЛНУ ім. І. Франка, наук. б-ка ; НТШ. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. — 194 с. — (Українська біобібліографія. Нова серія ; чис. 13).
44. *Шекспір В.* Гамлет : трагічна історія Гамлета — принца Данського : трагедія на V дій / *Вільям Шекспір* ; пер. з англ. *М. Рудницький* ; передм. *А. Василик-Фурман* ; післямова *Б. Козака*. — Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 192 с.
45. Bibliografia czasopism okresu międzywojennego, zajmujących się literaturą i kulturą ukraińską / [*Kotyńska K.*] ; Pracownia Literatury Ukraińskiej ; In-t Sławiistyki PAN // http://www.ispan.waw.pl/zaklitkul/pacluk/biblio_com.html. — Назва з екрана. — Дата перегляду : 31 трав. 2012 р.
46. *Hollender T.* Українська nagroda literacka (Rozmowa z Michałem Rudnickim) / rozmowe przeprowadził *Tadeusz Hollender* // *Nowe Czesy*. — 1935. — 1 lut. (№ 5). — S. 5.
47. *N. N.* З «проблем» української критики / *N. N.* // *Дажбог*. — 1932. — Груд. (чис. 2). — С. 35-36.